

Pochodzenie nazwy i twórcy Armii Czarnej Flagi

Sławomir Oleszek, Gdańsk, 2026

„Armia Czarnej Flagi” Hei Qi Jun (黑旗軍; 軍旗驍), to XIX-wieczna formacja zbrojna, uważana za najemniczą. Została utworzona przez generała Liu Yong Fu (劉永福), który w literaturze kantońskiej występuje pod nazwiskiem Lau Weng Fuk (劉永福), a wobec przynależności do mniejszości etnicznej Hakka jako Liu Yun Fuk. Wiadomo o nim, że już w młodości upodobał sobie kolor czarny. Wierzył, że gdy dorośnie zostanie niepokonanym „Generałem Czarnego Tygrysa” (黑虎將軍). Aby zrealizować ten plan, w 1857 roku w Shang Si (上思縣) wstąpił do związku „San He Hui” (三合會), którym kierował Zheng San (鄭三). Następnie, w Xin Ning (新寧州) związał się z Wu Yuan Qing'iem (吳元清), od którego otrzymał stanowisko zastępcy dowódcy pod komendą najstarszego syna Wu Ya Zhong'a (吳亞終). Tą drogą umocnił swoje relacje z tajną chińską organizacją „Tien Ti Hui” (天地會).

Oficjalnie, w okresie pomiędzy 1851, a 1864 rokiem na terenie Liang-guang'u trwało Powstanie Tajpingów, w którym uczestniczyli również artyści Opery Kantońskiej.

Do 1858 roku dowodził nimi znany aktor Lee Man Mao (李文茂). Najnowsze źródła, ze względu na długotrwałe skutki tego polityczno-religijnego zrywu rozważają, że możliwy jest okres trwania Powstania Tajpingów do roku 1872.

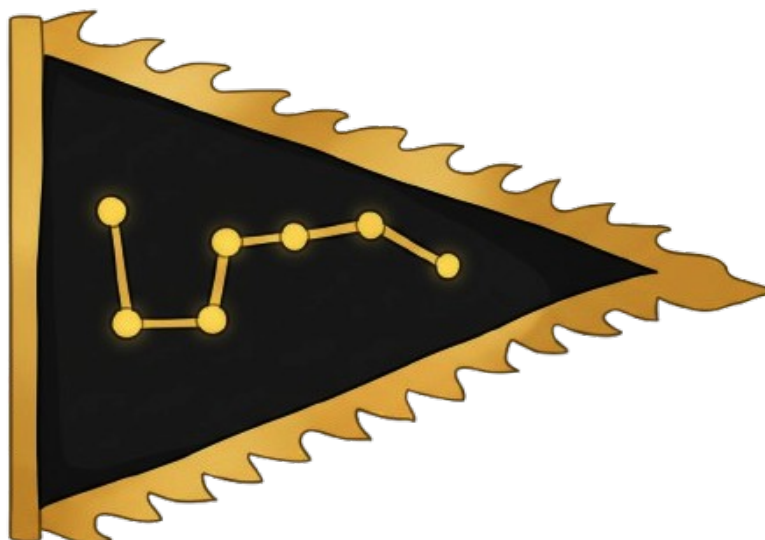
Grafika.1. Bojownik „Armii Czarnej Flagi”, prezentuje flagę w barwach aktorów Opery Kantońskiej.

W czerwcu 1863 roku, w drugim roku Ery Tongzhi (同治) Wu Yuan Qing zginął w zasadzce, co wywołało potrzebę przegrupowania sił. Podczas ewakuacji Liu Yong Fu wycofał się z terenu Chu Bu (逐卜) do Hua Dong (化峒) i tam dołączył do oddziałów Wang Shi Lan'a (王士林).

Kiedy stacjonował w Świątyni Północnego Cesarza (北帝廟) w An De (安德) w obecnej prowincji Guangxi, znajdował się tam posąg księcia Zhou Gong'a (周公) trzymającego w ręku trójkątną czarną flagę (三角形黑旗). Był na niej wyhaftowany układ siedmiu gwiazd „Wielkiego Wozu” Bei Dou Xing (北斗星), będącego częścią gwiazdozbioru trzeciej co do wielkości konstelacji nieba „Wielkiej Niedźwiedzicy”. Ponieważ wzór ten zbiegał się z jego preferencjami, przyjął go za amulet i identyfikator nowo tworzonej formacji.

W jej szeregi wstępował powstańcy upadłego „Niebiańskiego Królestwa Wielkiego Pokoju” Taiping Tianguo (太平天国), oraz związani z nimi artyści Opery Kantońskiej, którzy nie mogli kontynuować zawodu z powodu prześladowań za udział w wystąpieniach antyrządowych i walkę zbrojną.

Grafika. 2. Po prawej, flaga z układem siedmiu gwiazd „Wielkiego Wozu”, jaka miała zostać wykorzystana przez generała Liu Yong Fu do wyodrębnienia utworzonej „Armii Czarnej Flagi”. W kulturze chińskiej kolor czarny ma wiele znaczeń, pozytywnych i negatywnych. Wśród nich jest synonimem żywiołu wody (水), okrucieństwa oraz władzy. Wobec triad i zbrojnych gromad, które wyewoluowały od czasów dynastii Qing do współczesności używa się określenia „czarne społeczeństwa” Hei She Hui (黑社会). Są to „mroczne sojusze” (黑暗联盟), oraz „mroczne organizacje” (黑暗组织). Posiadają one własne, nieznanne ogółowi społeczeństwa reguły, których naruszenie jest srogo karane.

Zanim bojownicy „Armii Czarnej Flagi” zyskali odrębność i rozpoznawalność, pozostawali w konflikcie z rządem Qing, ponieważ część z nich pochodziła z tajnych stowarzyszeń i środowiska rewolucyjnego, które próbowało obalić dynastię, a potem uniknąć pojmania przez pościgi oddziałów mandżurskich. Sama nazwa ma jednak szersze konotacje. Wkracza w obszar wojskowej taktyki stosowania flag dowodzenia, wymuszania respektu i obniżania morale wrogów. Wybór koloru wynikał jednak z osobistych motywacji generała Liu Yong Fu mających podkreślić wyjątkowość i niezależność jego Armii, a co za tym idzie odróżnić ją od innych.

Flagi jako instrumenty organizacji i zarządzania grupami zwartymi były opatrzone znakami kaligraficznymi. Wiedza na ten temat pochodzi głównie z francuskich źródeł pisanych i relacji Francuzów będących stronami konfliktów z Chińczykami i Wietnamczykami, oraz świadkami walk z udziałem najemników. Widniejący na nich znak Ling (令) charakteryzuje uporządkowane działanie, zdolność do szybkiej mobilizacji i reorganizacji struktur w przypadku rozbicia jednostki głównej. Ponadto, cechuje zhierarchizowane komenderowanie za pomocą sygnałów, rozkazów i dekretów.

Ze względu na ducha walki, odwagę i polityczne sukcesy, postać Liu Yong Fu jest pomimo wielu kontrowersji pozytywnie oceniana w Chinach, Wietnamie i na Tajwanie. Aby utrzymać wysoki poziom wyszkolenia oddziałów zatrudniał do ich trenowania mistrzów kungfu. Jednym z nich był sifu Wong Fei Hung (黃飛鴻), nauczyciel Hung Gar i praktyk Dit Da Jow (跌打酒) w zakresie neurologii i ortopedii przydatnej na polu walki. Mistrz ten prowadził w Guangzhou klinikę Po Chi Lam (寶芝林) założoną w 1886 roku. Uczył się od ojca Wong Kei Ying'a (黃麒英) i osobiście wytwarzał maści oraz nalewki lecznicze. Jego praca trenera sztuk walki miała wpływ na to, że w „Armii Czarnej Flagi” używano noży motylkowych Hu Die Shuang Dao (蝴蝶雙刀), które są jedną z głównych broni Hung Gar.

Świat Azji uhonorował Liu Yong Fu wielokrotnie. W Guangzhou zachowała się Świątynia ufundowana przez niego ku czci przodków klanu Liu (劉氏家廟), która została odnowiona ze środków publicznych i zaadoptowana na regionalny ośrodek ochrony zabytków kultury. Nieopodal znajduje się wioska Yong Fu (永福村), oraz ulica Yong Fu (永福路) dedykowane jego osobie. Ponieważ na terenie kantońskiego Uniwersytetu Technologicznego Południowych Chin (廣州華南理工大學) funkcjonowała baza, będąca koszarami „Armii Czarnej Flagi”, są tam konserwowane ruiny zabudowań, oraz mieści się Pawilon Liu Yi Ting (劉義亭), wzniesiony dla upamiętnienia jego obecności w mieście.

W Qinzhou należącym do Regionu Autonomicznego Guangxi Zhuang, znajduje się sala San Xuan Tang (三宣堂), gdzie zgromadzone zostały różne artefakty, dokumenty i pamiątki z okresu Wojny Chińsko-Francuskiej, dotyczące działalności bojowej i politycznej generała Liu Yong Fu.

W Wietnamie jest on znany jako Luu Vĩnh Phúc, bohaterski sojusznik w walce z francuską kolonizacją kraju. „Armia Czarnej Flagi” zwana Quân Cờ Đen walczyła wraz z wojskami wietnamskimi przeciwko francuskim najeźdźcom w Tonkinie. W 1875 roku Liu Yong Fu jako wietnamski urzędnik skierował „Armię Czarnej Flagi” do współpracy z armią Qing i pokonania generała Huang Chong Ying'a (黃崇英). Był on przywódcą Powstania mniejszości etnicznej Zhuang i dowódcą „Armii Żółtej Flagi” Huang Qi Jun (黃旗軍), operującej na pograniczu chińsko-wietnamskim. Interesujący jest fakt, że pierwsi dowódcy Liu Yong Fu, Wu Yuan Qing i Wu Ya Zhong z wioski Qulu (渠卢) położonej w prefekturze Xin Ning, należący do Tien Ti Hui byli kuzynami Huang Chong Ying'a. On sam był głową (堂首) tajnej organizacji Xin Yi Tang (信义堂). Pamiętamy, że w 1855 roku przywódcy Tien Ti Hui, Chen Kai (陈开) i Lee Man Mao (李文茂) wraz z „Czerwonymi Turbanami” (红巾军) dotarli do Guangxi i w prefekturze Xun Zhou ustanowili „Królestwo Dacheng” (大成国).

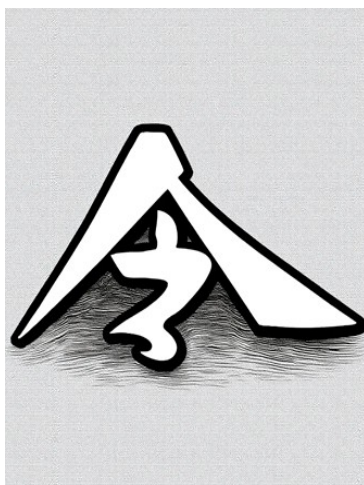
Generał Tang Jing Song (唐景崧), który nakłaniał Liu Yong Fu do współpracy z Mandżurami napisał w jednym ze swoich raportów, że choć piastuje on stanowisko urzędnicze w Wietnamie, to nadal nosi chińskie ubrania co oznacza, że nie zapomniał o ojczyźnie. Wielokrotnie wyrażał też lojalność wobec dworu Qing i chęć oddania się pod jego władzę, ale nie miał ku temu możliwości.

W 1882 roku Liu Yong Fu udał się do Chin, aby złożyć hołd swoim przodkom i spotkać się w Xuan Hua (宣化) z sędzią Wang Jing Bang'iem (王敬邦), który odnotował, że Liu Yong Fu od dawna pragnął powrotu i wolałby na miejscu służyć tysiącu Chińczykom, niż pozostać dowódcą wojskowym w Wietnamie.

Z kolei Tajwan uczcił go w mieście Tainan, gdzie w 1895 roku stacjonowała „Armia Czarnej Flagi” jako reprezentacja sił militarnych dynastii Qing, nadając jego imię jednej z ulic i szkole podstawowej. W Narodowym Muzeum Tajwanu w Tajpej przechowywane są dokumenty i inne ekspozyty z okresu Republiki Formozy, która istniała przez 151 dni od 23 maja do 21 października 1895 roku, oraz mającej tam miejsce wojny z Japonią. Według języka używanego na Tajwanie, jego nazwisko i imiona brzmią Lau Eng Hok. Przez 138 dni od 5 czerwca do 20-21 października był drugim przywódcą Tajwanu po prezydencie Tang Jing Song'u, który urzędował przez pierwsze 13 dni, a przedtem był tam gubernatorem i przedstawicielem cesarza.

Powodem upadku Republiki Formozy była inwazja japońska i lądowanie wojsk około 25 km od Tajpej. Po zajęciu portu Kee Lung (基隆港) 3 czerwca, gdzie znajdowała się linia telegraficzna i artyleria Qing'owska, nocą prezydent Tang Jing Song przedostał się do Tamsui. Stamtąd wieczorem 6 czerwca odpłynął na parowcu „Arthur” do Chin. Pomimo skomplikowanej sytuacji generał Liu Yong Fu podjął opór, jednak kiedy trzy japońskie kolumny ruszyły na Tainan, w dniu 20 października 1895 roku pośpiesznie ewakuował się na pokładzie brytyjskiego statku handlowego „SS Thales”.

Z wojskowego punktu widzenia był to krok nieakceptowalny. Opuścił Tajwan i swoich ludzi w najgorszym możliwym momencie, pomimo złożonej przysięgi walki aż do śmierci. Fakt ten negatywnie wpłynął na postrzeganie jego dorobku i opinii człowieka odważnego oraz niezłomnego.

Grafika. 6-8. Od lewej, generał Liu Yong Fu, znak chiński Ling (令) umieszczany na flagach „Armi Czarnej Flagi”, oraz prezydent Republiki Formozy generał Tang Jing Song

Za dynastii Qing pracował jeszcze w jej administracji. Uchodził za skutecznego pogromcę uzbrojonych grup, oraz mediatora w konfliktach klanowych, które stanowiły zmorę południowo-chińskiej społeczności tamtych czasów. Przeżył dynastię Qing, która upadła w 1912 roku w wyniku krótkotrwałej Rewolucji Xinhai (辛亥革命) i w okres Republiki Chińskiej wszedł już jako emeryt. Żył wspomnieniami, które potem zostały spisane.

„Armia Czarnej Flagi” powstała w 1865 roku i działała przez 30 lat do roku 1895. Generał Liu Yong Fu zmarł 9 stycznia 1917 roku w rodzinnym mieście Qinzhou w prowincji Guangxi, które do 1965 roku należało do prowincji Guangdong. Według kalendarza gregoriańskiego przeżył 80 lat (1837-1917).

Zaszczytny tytuł „Generała Czarnego Tygrysa” Hei Hu Jiang Jun, z którym się utożsamiał, odnosi się do postaci mitycznej, występującej w wierzeniach ludowych i taoizmie jako bóstwo opiekuńcze. Jest też znane jako „Pan Tygrys” Hu Ye (虎爺), strażnik wiosek i rozległych terytoriów, które kontroluje. Jego figury stawiane są pod głównymi ołtarzami w świątyniach taoistycznych, gdzie wyznawcy modlą się do niego o ochronę przed ludźmi o złych zamiarach i bezpieczeństwo dzieci. Według myśli taoistycznej, która pozostawała w zainteresowaniu „Armii Czarnej Flagi” siedem gwiazd na czarnym niebie stanowi boski czynnik rządzący życiem i śmiercią, który gdy trzeba odpędza nieszczęścia i złe duchy.

Historia generała Liu Yong Fu jest przykładem tego, jak bardzo zagmatwane było życie Chińczyków za dynastii Qing, która jako możliwą karę i element zastraszenia całego narodu stosowała publiczne egzekucje. Jednak nawet Ci, którzy walczyli z bronią w rękę przeciwko władzy mandzurskiej, jak w pierwszym etapie swojej działalności Liu Yong Fu, mogli pod pewnymi względami uzyskać niekaralność, a nawet liczyć na awanse ze strony władz w Pekinie, gdy posiadali odpowiednio silną pozycję polityczną i godzili się na rozpoczęcie walki w ich interesie.